

... Збудував я, люди, Храми оцей Високий.
В ньому Бог єдиний — то Циганське Слово...
Лекса Манцї

№ 15 (120)

СЕРЕДА,
14 ВЕРЕСНЯ 2005 РОКУ

РОМСЬКІ НАРОДНІ ВІСТІ
МАНУШАНО РОМАНО НЕВИПЕ

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ ДВОТИЖНЕВИК

ЗОМАНІЯ

Ціна дозвілля

• ПОЛІТИКА • СВІТ • ПРАВО • КУЛЬТУРА • МИСТЕЦТВО •

ПЕРШИЙ ФЕСТИВАЛЬ-РЕКВІЕМ ПАМ'ЯТІ ЖЕРТВ ГОЛОКОСТУ

Вперше в Україні в м. Кременчуці пройшов Всеукраїнський фестиваль-реквієм ромського мистецтва "Духх", присвячений Міжнародному дню Голокосту ромів.

Цей фестиваль відбувся за підтримки Державного комітету України з питань національностей та міграції, Кременчуцького міськвиконкому, за ініціативи Конгресу ромів України та Кременчуцької громадської організації "Товариство ромської культури "Амаро Девес".

У фестивалі взяли участь провідні ромські колективи України та артисти Московського театру "Ромен", герої фільму "Кармеліта", заслужені артисти Росії Микола Лекарев і Ляля Жемчужна, а також заслужений артист Росії Роман Грохольський.

На світлинці: перлина фестивалю і фільму "Циганка Аза" та "Кармеліта" Ляля Жемчужна.
(Продовження на 4 стор.)

ПОЛІТКУЛЬТУРНОСТЬ - ПИТАННЯ СУЧАСНОСТІ... ПОЛІТКУЛЬТУРНОСТЬ - АДАДІВЕСУТНО ПГУЧИПЕ ...

Сучасні інтеграційні питання в Європі безпосередньо пов'язані з полікультурністю європейських народів. Після відкриття кордонів, обумовленого новою суспільно-політичною ситуацією в Європі, почалося переміщення значної кількості етнічних груп, які були прив'язані раніше до певної території чи регіону. Все це відбулося у колективній свідомості різних народів. Адже переміщення людей несе з собою нові ідеї, інформації, комунікаційні технології.

В Європі виникла нова проблема: як на освітньому та культурному рівнях вирішити питання національних меншин та релігійної різноманітності, і це стосується всіх країн Західної, Центральної та Східної Європи. Саме почуття національної належності, а також вимоги окремих народів та меншин і стали головними факторами, які спричинили розпад комуністичних систем. І майже повсюди цей крах супроводжувався похваленням національного руху.

Наразі вимоги меншин у різних країн потребують пошуку таких політичних відповідей, які б урахували полікультурні аспекти сучасних держав. У свою чергу

рішення в царині політики та культури національних меншин вимагають також відповідних рішень у царині освіти. Вони дозволяють активізувати питання про взаємопередачу знань і навичок як у публічному, так і приватному житті. Такі права людини, як право на отримання і передачу інформації національними меншинами, свобода совісті та свобода віросповідання, зобов'язують демократичне суспільство вживати необхідних заходів для захисту прав і свобод новоприбулих осіб.

Роль школи, перед якою наразі також поставили нові завдання, продиктовані новими процесами колективної ідентифікації та індивідуального окультурення, полягає в передачі дитині необхідних знань та вмінь, аби вона стала відкритою для суспільства і водночас не відмовлялася від своїх коренів.

У першу чергу, йдеться про основні умови розквіту особи. Адже кожна нація, якою б не була її історія, має свою культурну політику, і вона залежить від цієї культурної спадщини, що передається від одного покоління до іншого через колективну пам'ять.

Зміни в суспільстві порушили

питання про зв'язки між державами-націями, їхніми культурами і по-новому визначили ту основну роль, яку шкільні заклади відіграють у процесі культурних надбань.

Які ж завдання постають наразі перед сучасною освітою, і в першу чергу, перед носіями й передавачами знань учнями, тобто педагогами? Вони повинні бути полікультурно підготовлені (і перепідготовлені). Власне, такі перепідготовки дали вчителів, які працюють з ромськими дітьми, є одними з найсучасніших заходів, що їх школа має у своєму розпорядженні. Ці заходи необхідні для негайного реагування на виникнення певної реакції на присутність у школі дітей, котрі відрізняються від інших. Якщо школа не запровадить перепідготовку вчителів, то певна кількість дітей і надалі залишатиметься за її межами або в закладах іншого призначення (для правопорушників). Таким чином, школа, яка могла б стати дієвим засобом навчання і виховання дітей, внаслідок небажання чи неможливості змінити свої підходи до навчання і процедури прийому, відштовхує всіх, хто не відповідає її вимогам.

Євгенія Навроцька

РОМ-ПРЕС

Принцеса серед чоловіків

Нещодавно у Лондоні відбулася презентація та обговорення книги новозеландського журналіста Гарта Картрайта "Принцеса серед чоловіків". Це перше видання, яке в деталях оповідає про життя, музику, історію та побут балканської ромської спільноти. Книга, яка написана як подорожі ромських музикантів, отримала високу оцінку критиків і є неабияким внеском у розвиток національної культури. В її основі лежить доля ромської дівчинки Есми Редолової, на яку чекала типова доля ромських жінок - ранній шлюб та роль берегині сімейного вогнища. Проте єдиний шанс бути хоч трохи незалежною для ромської жінки - це стати музикантом. Талант врятував Есму від раннього шлюбу та допоміг утвердитися в суспільстві активним захисником прав ромів. Ця своєрідна книга - переплетення особистості як окремого індивіда з широкою соціологічною історією народу, його музичної культури.

Увіковічення пам'яті

2 серпня офіційно є Міжнародним днем ромського Голокосту, а цього року воно ще й знаменувало 60-ту річницю закінчення Другої світової війни. В пам'ять про це у музеї Словацького національного повстання, розташованому у місті Велика Бистриця, було відкрито кам'яний куб, створений на честь ромів-жертв Голокосту, які постраждали під час Другої світової війни. Подібна пам'ятна плита, зведена на честь євреїв-жертв Голокосту, була відкрита у музеї ще у 1992 році.

Етнічний мир у Болгарії під загрозою

Провідна партія Болгарії "Євророма" заявила, що після парламентських виборів, які нещодавно відбулися в країні, місцеві мас-медіа продовжують пропагувати ненависть у суспільстві до національних меншин, зокрема ромів. Вони штучно створюють негативний імідж ромської спільноти у країні і, таким чином, підбурюють населення на етнічні конфлікти. Доказом цього є дві сутички, які сталися між болгарським та ромським населенням, в яких уся вина покладена тільки на останніх.

ROM-PRÉS

Тимошенко попрощалася з Кабінетом

8 вересня прем'єр-міністр України Юлія Тимошенко була відправлена Президентом у відставку. Віктор Ющенко доручив формування нового складу уряду Юрію Еханурову. На формування нового уряду в.о. прем'єр-міністра отримав тиждень.

Науково-практична конференція

у Раді національних товариств

Радою національних товариств України разом з Міністерством культури України була проведена науково-практична конференція "Незалежна Україна і розбудова єдиної української політичної нації".

На конференції були присутні представники багатьох національних меншин з різних регіонів нашої країни.

Запрошує "Амала-2005"

17 вересня ц.р. у Києві на головній сцені нашої держави - в Національному палаці мистецтв "Україна", за підтримки Міністерства культури і туризму України та Головного управління культури і мистецтва Київської міської державної адміністрації, відбудеться VI Міжнародний фестиваль ромського мистецтва "Амала-2005".

Ця яскрава подія займає особливе місце в мозаїці світових культур і дає унікальну можливість глядачам познайомитися з багатством і багатогранністю ромського мистецтва.

На фестивалі буде представлена програма за участі кращих ромських колективів та виконавців України, Росії, Чехії, Польщі, Македонії, Норвегії.

Україна виділить жертвам "Катрини" один мільйон

Кабінет Міністрів України прийняв постанову про виділення 1 млн. грн. для надання допомоги потерпілим від урагану "Катрін", який пронісся територіями США. Про це повідомили у прес-службі Міністерства економіки.

Заборгованість бюджетникам зросла в 16,3 раза

У I півріччя ц.р. заборгованість з оплати праці працівникам бюджетних установ збільшилася в 16,3 разу, і на 1 липня становила 352,7 млн. грн. Про це сказано у висновках Рахункової палати за результатами аналізу виконання бюджету.

8 вересня - Міжнародний день розповсюдження письменності

Це - один з міжнародних днів, що відзначаються в системі Організації Об'єднаних Націй. З приводу свята в різних країнах пройшли певні заходи.

У Чернігові стартує "Кобзарський майдан"

Перший міжрегіональний дитячо-юнацький фестиваль музично-го мистецтва "Кобзарський майдан у Чернігові" пройде 17-18 вересня в обласному центрі на День міста.

В Україні близько 200 осіб отруїлися грибами

З початку року до 5 вересня в Україні зареєстровано 191 випадок отруєння неїстівними грибами (з них 39 - діти), померли від отруєння 17 осіб (з них 6 дітей). Про це повідомили в прес-службі Міністерства охорони здоров'я України.

У Миколаєві відкрилася унікальна виставка

У Миколаївському художньому музеї ім. Верещагіна вперше демонструються картини кращих сучасних польських художників під назвою "У напрямі Шульця". У назві експозиції значиться ім'я письменника і графіка Бруно Шульця, який є однією з найвизначніших постатей літератури і мистецтва України і Польщі.

Фестиваль "Ягорі"

Міжнародний фестиваль ромської музики "Ягорі" ("Вогник") відбувся 2-4 вересня в місті Осло (Норвегія) в Культурному центрі св. Якова. В роботі фестивалю взяли участь колективи з України, Словаччини, Норвегії, Росії, Франції, Голландії та Македонії.

Антирасистський футбольний чемпіонат у Польщі

У середині серпня в містечку Вудсток відбувся Другий антирасистський футбольний чемпіонат Польщі. Заключний матч завершився рахунком 5:2 на користь господарів поля.

Детальнішу інформацію можна знайти на сайті <http://www.romea.cz>

Заняття з квітково-декоративного мистецтва

У Румунії розпочався великий проєкт, за яким сто етнічних ромських дівчат будуть навчатися квітково-декоративному мистецтву в трьох місцевостях - Тарлунгені, Жижні, Табуділі. Навчання проходить протягом трьох місяців і складатиметься з десяти теоретичних та 20 практичних занять на тиждень. Загальна сума проєкту - 51985 EUR, з яких 48985 є внеском ЄС за програмою Phare, а решта фінансується з місцевого бюджету. Керівник проєкту Дору Джебак зауважив, що дівчат навчатимуть естетиці складання та формування букетів, декоративних діадем для різноманітних подій, а також методам захисту та збереження рослин.

ГІТАНИ ФРАНЦІЇ

У Франції представників ромської меншини, як і всіх, хто веде кочовий спосіб життя, називають словом "гітани". Сама ромська спільнота країни поділяється на різні групи - роми, мануш, сінті та гітани. Більшість представників ромської меншини у Франції й досі веде кочовий спосіб життя.

На життя вони заробляють традиційними способами: дрібною торгівлею, збором металобрухту та макулатури, музикою. Іноді займаються і сезонними роботами, серед яких найпоширенішим є збір урожаю фруктів та овочів. Тільки деяким ромам пощастило працювати на зарплату, це менше є власниками магазинів або невеликих вуличних лотків.

Умови проживання ромів Франції - це тимчасові поселення на окраїні великих міст, часто неподалік від сміттєзвалищ, у малесеньких будинках, а часом у вагончиках без проточної води та світла. Ромська меншина вимушена жити окремими поселеннями, оскільки толерантності до культури різних націй так і не вдалося досягти навіть указами уряду та закликми.

Хоча у Франції працює кілька широко відомих ромологів, таких як В. де Жуа Кохановський, Марсель Куртіяр, які випустили кілька підручників ромської абетки, освіта ромських дітей у країні теж бажає бути кращою - жодної адаптованої програми, нестача кваліфікованих кадрів, ворожість оточення сприяють занепаду цієї сфери. Тому ромська молодь у країні позбавлена можливості реалізувати себе у суспільстві як повноправна.

Роками роми Франції відчували себе пригнобленим народом, який опинився за межами суспільства.

Та останнім часом тут спостерігається тенденція до відродження ромської самосвідомості. Створено і працює кілька ромських організацій, які займаються просвітницькою та правозахисною діяльністю. Прикладом цього є значна кількість публікацій на ромську тематику у пресі, на радіо та телебаченні. Крім того, кількість соціальних та культурних асоціацій, заснованих ромами, які все зростають, є ще одним доказом відродження ромської нації.

Велику роль у самосвідомості та соціальній активності ромів відіграють світові організації, які демонструють неабияку зацікавленість у вирішенні культурних та соціальних питань цієї меншини (серед найбільших - ООН та ЮНЕСКО). На жаль, місцева влада все ще ставить чимало перешкод на шляху подолання важливих для всього суспільства проблем ромської меншини.

Підготувала
Олександра Федина

ДОВГІ РОКИ ПОШУКУ УВІНЧАЛИСЯ УСПІХОМ

ЛУНГЕ БЕРША АЙ РОДИПЕ АРАКГАДИЛЕ ПЕН АНДО ЛАЧІПЕ

Ще у 1984 році розпочалися пошуки місця загибелі молодого рома з села Великі Ком'яти, що на Виноградівщині, Йосипа Івановича Голомбці, 1928 р.н., який 16-річним юнаком пішов у 1944 році в Червону армію і не повернувся. Ніхто з родичів не мав про юнака жодної звістки, оскільки в роки Великої Вітчизняної війни листів від нього не отримували, а його подальша доля була невідома.

Разом із Йосипом Голомбціо пішов воювати і його двоюрідний брат Юрій Васильович Бумбі. Юрій Васильович повернувся з війни з медалями і орденами на грудях і користувався великою пошаною у односельців. На війні їхні шляхи з братом розійшлися, і він також не знав нічого про те, що з ним сталося.

Голова Виноградівського товариства "Романо Дром" Ласло Дюрї зацікавився долею свого далекого родича - Йосипа Голомбці. Він розіслав чимало запитів у різні військові архіви. І лише у 2004 році Ласло Ласлович отримав відповідь із Московського військового архіву про те, що Й.І.Голомбца, 1928 р.н., був призваний до лав Червоної армії у

селі Онок Виноградівського району, де розміщувався штаб, воював і пропав безвісти.

У центрі міста Виногорова багато років тому був зведений меморіальний комплекс "Це потрібно не мертвим, це потрібно живим". На мармурових плитах викарбувані прізвища тих, хто не повернувся, захищаючи нашу землю від фашистської чуми. До останнього часу тут не було прізвища Йосипа Голомбці. І лише завдяки наполегливості лови товариства "Романо Дром" Ласла Дюрї воно нині викарбувано на плиті меморіалу. Дода-

мо, що це - єдине ромське прізвище не лише у цьому списку, а й у списках інших загиблих, чий імена вибиті на меморіальних плитах по всій Закарпатській області. А їх, за нашими даними - понад 20.

Ольга Бумбі,
голова Виноградівського жіночого громадського об'єднання "Батхалі Ромні"
На світлині: голова товариства "Романо Дром" Ласло Дюрї покладає квіти до меморіальної плити, на якій викарбувано прізвище Йосипа Голомбці.

ПЕРШІ ШКІЛЬНІ ДЗВОНИКИ ВІДЛУНАЛИ... АНГЛУНЕ ШКОЛАКЕРЕ ЧЕНГІЙВА НАКГЛЕ...

Учні ЗОШ №14 Едуард Шугар, Елла Шугар, Дезидер Сурмай.

НЕДОБІР

Дійсно, не проведено навіть генерального санітарного прибирання класних приміщень: не помиті вікна, шибки склеєні скотчем, не випрані штори, фіранки, не вимита підлога, спортивний майданчик цілком заріс бур'яном. Не будемо вже згадувати про стан шкільних туалетів, що розміщені на подвір'ї школи.

Виникає питання: чому? Адже вчителі, які виїхали вчасно на роботу, могли організувати дітей і підготувати школу до нового навчального року, привести її в належний вигляд. Але... директор ЗОШ № 14 Іван Іванович Сег замість того, щоб організувати педагогів,

певно, повіривши в чутки про реформування школи, не провів відповідної роботи і не підготував шкільні приміщення до навчання.

Як з'ясувалося, у ЗОШ № 14, як і минулого року, не було прийнято у перший клас жодної дитини. Директор школи пояснює це відсутністю малат-семічирок у мкрорайоні Шахта. Хоч історично склалося так, що після ліквідації табору в цьому мкрорайоні у 1971 році, ЗОШ № 14 відвідували діти-роми з усього міста. Минулого року було прийняте негласне рішення про те, щоб приймати у перший клас дошкільників лише з мкрорайону Шахта. Оскільки таких дітей

■ Ужгородська ЗОШ № 14 І-ІІ ступенів наступного року відзначатиме своє 80-річчя. Ця старовинна історична будівля потребує пильнішої уваги, ніж новозбудовані школи. Тому батьки і діти, які прийшли на свято першого дзвоника нового навчального 2005/2006 року, були здивовані, що в школі не зроблено поточного ремонту.

було мало для відкриття 1-го класу, то школа залишилася без першокласників. Така ж ситуація повторилася і цього року.

ПЕРЕБІР

Ситуація з набором першокласників в іншу школу - Ужгородську ЗОШ № 13 І-ІІ ступенів - розвивалася навпаки: реально бажачі навчатися у першому класі було понад 40 дітей. Директор школи Мар'яна Іванівна Савко змушена була відмовити багатьом батькам через те, що учні повинні навчатися у школах відповідно до мкрорайонів, у яких проживають. У деяких дітей відсутні свідчення про народження, у батьків нема реєстрації. Через ці причини і є дити-переростки, які взагалі не відвідують школу. Це стосується сімей з вулиць Сидоряка, Пирогова та інших. Тому частина дітей пішла у Горнянську школу. За словами директора ЗОШ № 13 Мар'яни Савко, нині у 1-9 класах навчаються 265 учнів, з яких 26 - першокласники не тільки з визначених районів, а й з інших мкрорайонів міста.

Вчителька початкових класів В.П. Соляк зауважує, що через кілька років ситуація з народжуваністю ромських дітей зміниться: вона зростає. Ця школа не в змозі буде прийняти на навчання всіх школопокинутих дітей. Тому вже нині потрібно думати про реконструкцію ЗОШ № 13 та добудову нових шкільних приміщень. Отже, перший дзвоник нагадав органам самоврядування, вчителям і батькам, що проблеми існують, а їх буде ще більше, тому їх треба вирішувати заздалегідь.

ХВИЛЮВАННЯ БАТЬКІВ

Усі питання про невідготовку ЗОШ № 14 до нового навчального року поставили перед директором школи батьки учнів, які

зібралися відразу після урочистої лінійки 1 вересня. На цьому зібранні були присутні, окрім батьків, голови ромських товариств, представників ужгородської мерії, кореспонденти газет.

Директор школи І.Сег повідомив, що ремонт школи не був проведений, оскільки не були виділені для цього кошти. Діти ходять у школу погано. Перший клас не набраний. У школі дуже багато проблем.

Аладар Адам, голова ромсь-

Ева Габор: - Я була дуже здивована, коли побачила, в якому стані перебуває школа. Раніше кожного року проводився поточний ремонт, і діти заходили у чисто прибрані класи. У школі за останні 3 роки погіршилася система навчання дітей: моя дочка Йолана, учениця 4-го класу, не вміє читати.

На зібранні був присутній керівник Центру соціальних служб для молоді Ужгородського міськвиконкому Олег Муртазін. Він відзначив, що школа дійсно потребує ремонту: стіни потіракані, протікає дах. Хто ж візьме на себе відповідальність, якщо стіни обваляться і станеться щось непоправне?.

На зборах було вирішено: констатувати факт не підготовки дирек-

В.П. Соляк вчителька першого класу ЗОШ №13

кого товариства "Романі Яг", спитав, чому директор школи не звертався по допомогу до жодного ромського товариства.

Золтан Пап, голова товариства "Бахтало Дром", пообіцяв допомогти товариства у ремонті школи. Своєю баченням проблем у школі та шляхів їх вирішення поділилися лідери ромських громад Віллі Пап, Емілі Пап, Борис Бучко.

Батьки учнів Індія Пап, Іболія Адам, Ольга Тирлак, Ева Габор, Майя Рустамова й інші стурбовані, що директор школи не приділяє належної уваги стану навчального закладу, отриманню знань і навичок, вихованню учнів, які йому були довірені три роки тому, і обвинуває у всьому цьому батьків.

цією школи до нового навчального року, висловити недовіру директору ЗОШ № 14 І.Сегу, клопотати перед Ужгородським міським відділом освіти щодо збереження роботи школи у 2005/2006 навчальному році й рекомендувати призначити нового директора школи вчителя Оксану Іванівну Лезеу.

Клопотання батьків за 63 підписами, а також звернення голів деяких ромських громадських організацій були подані у міськвиконком. Це клопотання було задоволено: 5 вересня ч.р. в.о. директора ЗОШ № 14 призначено О.Лезеу.

Євгенія Навроцька, Валентина Опаленик

А.Адам дарує шкільне приладдя учням ЗОШ №14

СТАН ОСВІЧЕНОСТІ СЕРЕД РОМІВ ТА ФОРМИ РОМСЬКОЇ ОСВІТИ СІКЛІБНАСКІ ВРАМА МАШКАР Е РОМ АЙ ФОРМА РОМАНО СІКЛІБЕН

Головною проблемою ромських громад України й інших країн світу нині є неписьменність, втрата рідної мови (останнім часом - добровільна), нечисленість (а інколи і відсутність у деяких районах) національних педагогічних кадрів. З цієї проблеми пов'язані інші, які стають на заваді соціальної, культурної, професійної інтеграції ромів у громадське суспільство та можливостям правового й політичного самозахисту.

В Україні першими і головними факторами всіх сучасних соціальних проблем і явищ у ромів є кохчівля в минулому, яка знову з'явилася, а також різні типи трудової міграції. Час року, на який припадають міграції, - місяці, коли у школах ще триває навчання. Неспроможність батьків превлаштуватися через відсутність робочих місць для не-

кваліфікованих робітників спонукає їх виїжджати на заробітки і брати з собою дітей. Багатодітність, що є традиційною, також є однією із факторів цієї проблеми. Дітям доводиться витрачати багато часу на домашню роботу і догляд за молодшими, тоді як батьки працюють для утримання сім'ї. Іх змалку привчають до заробітків. До цього слід додати, що малоосвіченість батьків передається й дітям.

Нинішня загальна діяльність системи середньої освіти, на жаль, спрямована на створення різниці між слабкими та сильними учнями. Лише невелика кількість має змогу отримати вищу освіту. Через мовні і культурні відмінності, упередженість та психологічну відособленість виникає приховане протистояння "ром" - "нером". Це породжує примусову сегрегацію, яка випливає у переведення до спец-

класів, а останні пропонують низький стандарт освіти. Якщо говорити взагалі про прояви расизму в Україні, то саме існування таких класів та шкіл для ромів-учнів з психічними затримками стає одним з підрунть образуючого етносу в майбутньому.

На жаль, існують і певні касти в етнічних групах ромів, де освіта вважається непотрібною, це маргінальні групи, які живуть з милостинь. Оскільки вони є постійно мігруючими, то проблема їхньої соціалізації надто тяжка для розв'язання.

Роми, як правило, поділяються на касти, які у свою чергу можна умовно об'єднати в кілька груп. Рівень освіченості певною мірою є одним із факторів входження або перебування у ти чи іншій касті. Касти поділяються за рівнем ієрархії, формою і стабільністю (ряду поколінь) інтегрують у громадське суспільство. Тому рівень

освіченості є одним з факторів, що за сприятливих соціальних і побутових умов сприяє переходу на іншу соціальну сходинку. Тут виникає, можливо, чи не найголовніша соціокультурна проблема, в якій задіюються всі члени родини - втриматися на новій соціальній сходинці. Найголовнішим є набуття освіти і професії.

Яка нинішня українська практика ромської освіти? В Україні діють ромські культурні товариства. В статутах цих громадських об'єднань записано положення про створення ромських недільних шкіл, гуртків з вивчення народних ремесел, підготовка підручників ромською мовою, відвідування до вступу у вищі навчальні заклади. У деяких товариствах ці положення є лише деклараціями. Якщо зонально розглянути цей аспект по всій території України, то можна діти висновку, що створення цих шкіл

необхідно, в основному, для всіх регіонів і менш необхідно для Центральної України. Тут виявляють свою специфіку дислокація різних етнічних груп ромів, які у різні часи з'явилися в Україні та мають різний рівень інтеграції. До того ж, потрібно додати, що місцеві громади кастово розділені. Представники вищих та середніх каст освічені, а представники інших каст такої можливості не мають. Тому саме в районах найнижчої інтеграції ромів у суспільство споконвічно низька освіченість, неписьменність. У таких районах протягом останнього десятиліття відбувається, образно кажучи, "ромська культурна революція", досягнення якої досить значні. Основне - освіта, а на неї нанізане все інше.

Олексій Данилкін, етнограф, співробітник Білоцерківського історико-краєзнавчого музею

ПЕРШИЙ ФЕСТИВАЛЬ-РЕКВІЄМ ПАМ'ЯТІ ЖЕРТВ ГОЛОКОСТУ

АНГЛУНО ФЕСТИВАЛЬ-РЕКВІЄМ АНДО СЕРІПЕ МУВЛЕНГЕРО ПОРАЇМОС

Фестиваль проходив три дні. 11 серпня біля меморіалу "Вічно живим" у Кременчуці (на цьому місці під час Великої Вітчизняної війни був табір полонених, де загинули понад 90 тисяч людей, серед яких були і роми) відбувся мітинг, присвячений Міжнародному дню Голокосту ромів. Близько п'ятисот кременчужан та гостей нашого міста, понад сто артистів, які приїхали на фестиваль, стали учасниками мітингу, на якому виступили секретар міської ради Василь Івко, начальник відділу у справах національностей та міграції Полтавської облдержадміністрації Валентин Сошин, Петро Григоріченко та рому священник Сумської єпархії отець Ярослав.

Під супровід пісні "Ешелони

циганів", яку виконував соліст гурту "Амаро Девес", юнак та дівчина поклали до пам'ятника ромському шаль та зламану гітару - як символ обірваної ромської пісні. Офіційні особи, представники різних політичних партій та роми міста, гості й артисти поклали до пам'ятника квіти.

Після мітингу всі присутні організованою колоною, яка складалася з автобусів, авто та ромських бричок, підвод й кибинок, попрямували до Дніпра, щоб опустити на середину ріки вінок на честь пам'яті ромів - жертв нацизму. На березі Дніпра було влаштовано стіл з традиційним ромським часом з самовара.

Наступного дня на стадіоні "Політехнік" відбувся концерт. У ньому взяли участь ансамблі

"Чергня" з Києва, "Бахтале терне" з Переяслава-Хмельницького, "Жива вода" з Дніпропетровська, "Рути" з Новомосковська, "Очи чорніе" з Харкова, "Авен Бахтале" та дует "СВ Люкс" з Сум, окремим виконавцям - Амаля з Черкаса та Іван Сірієнко з Кременчука, юній Артур Іваненко з Херсона, гості фестивалю герої фільмів "Кармеліта" і "Циганка Аза" М.Лекарев і Л.Жемчужна, артист театру і кіно, режисер Роман Грохольський та гурт "Амаро Девес" з Кременчука.

Розпочався концерт виконанням гімну України ромом, заслуженим артистом Азейбарджанської РСР Іваном Каліщенком. З привітаннями виступили міський голова Микола Глухов, завідувачий відділу Держкомнацу при Полтавській облдержадміністрації Валентин Сошин та Петро Григоріченко. Під супровід староромської пісні "Гли урняла чіркленса" у виконанні солістів гурту "Амаро Девес" на стадіон в їхніх фаетон з московськими артистами та зайшли всі гості-артисти. Поважною ходою вони обійшли стадіон та піднялися на сцену, де виконали ромський гімн "Джедем, джедем". На трибунах всі люди встали і слухали гімн стоячи, а у фіналі пісні злетіли в небо голуби та повітряні кульки як символ миру.

У концерті пролунали староромські та сучасні ромські, авторські та перекладені на ромську мову пісні, виконувалися запальні танці.

На фестивалі працювало і журі, до складу якого ввійшли заслужений діяч мистецтв України Юрій Іваненко, гості з Москви, Петро Григоріченко, представник Держкомнацу України Світлана Фуртєва. Поважною журі присвоїло всім учасникам фестивалю звання лауреатів, наймолодшому учаснику зі сценним ім'ям Маленький Корхайчик, тобто Артуру Іваненку - приз глядацьких симпатій, а Олександрові Міщерякову-молодшому - гран-прі фестивалю за блискавичне, професійне, неповторне виконання ромського класичного танцю "Угорка". У фіналі концерту гурт "Амаро Девес" і його керівник та президент фестивалю Олександр Міщеряков виконали пісню "Гімн

фестивалю", після чого спалахнув феєрверк.

Фестиваль-реквієм "Дух" ("Біль") пройшов на високому організаційному та професійному рівнях. Сподіваємося, він стане традиційним, і ми, роми України, будемо щорічно відзначати Міжнародний день Голокосту ромів. Сподіваємося також, що шановний Комітет телерадіомовлення України у подальшому зацікавиться цією подією, бо вона відбувається завдяки прийнятій Верховною Радою постанові про щорічне відзначення Міжнародного дня Голокосту ромів. Не втрачаємо надії на те, що Міністерство культури та туризму наступного року зможе хоча б частково профінансувати такий важливий захід.

Олександр Кременчуцький

На світлинах: (зверху) зліва направо: Микола Москальов, Юрій Іваненко, Ляля Жемчужна, Микола Лекарев, Петро Григоріченко, Іван Матюшенко та Олександр Міщеряков. На передньому плані - Сюзанна Іваненко.

У Свердловській області ситуація з ромським населенням нічим не відрізняється від ситуації в інших регіонах Росії. Основна ромська проблема, на мій погляд, - це проблема освіти. Інша важлива проблема - правова незахищеність ромів.

Ще рік тому наша громадська організація оголосила про необхідність розвитку освітнього проекту для ромських дітей. Було також проведено відповідне соціологічне дослідження. Недавно ми отримали кошти від західних спонсорів на проведення "пілотного" проекту у двох школах міста Єкатеринбурга - для підготовки ромських дітей дошкільного віку, саме для підготовки до школи. Ці підготовчі класи ми плануємо укомплектувати 50 дитячими стілець, щоб навчити їх почувати себе учнями. Адаже ромські діти не ходять до школи, що не хочуть вчитися, а тому, що програма середньої школи, початкових класів не адаптована до ментальності ромів. Це й виявили наші дослідження. Ось чому необхідно розпочати етап соціалізації саме з 5-6-річного віку. Тим більше, що нині дитині дуже важко поступити в перший клас через тестування на перевірку освітнього рівня ще до того, як дошкільник став першокласником. І таким чином роми відразу ущемляються в своїх правах. Адаже вони можуть претендувати лише на найнижчий освітній поріг, тобто на ті школи, де класи комплектуються за залишковим принципом.

РОМИ В РОСІЇ

СОЦІАЛІЗАЦІЮ ПОЧИНАТИ З ОСВІТИ

СОЦІАЛІЗАЦІЯ ТРОБУЙ ТЕ КЕРЕС ПАЛО СІКЛІБЕН

У ромських родинах зберігаються свої традиції. Діти виховуються у сім'ї до 7-8-річного віку, серед братів, сестер, матері, тата, бабусі, дідуся. Адаже типова ромська сім'я - це сім'я з трьох поколінь. Найстарші (навіть і прабабусі) займаються вихованням малечі. В основному вони не дуже грамотні, тобто читати й писати можуть уміти, та вищої освіти в сім'ях практично немає ні в кого.

Новий освітній проект, який ми наразі впроваджуємо, враховує всі ці нюанси. У нас уже є досвід такого експерименту зі 152-ою школою, де є комерційна організація, яка професійно займається дошкільною освітою. У класі навчалось близько 15 дітей-дошкільників. На жаль, експеримент не був завершений, бо ми не врахували кілька моментів. По-перше, це зайнятість батьків, які не могли приводити дітей саме в призначений час. По-друге, практично не велася робота з самими батьками.

Новий наш проект це враховує. Шкільний автобус буде забирати дітей. Будуть також помічниками з числа громади, тобто самі

роми, котрі проводимуть роботу з батьками, будуть перебувати на заняттях у класах як асистенти, вихователі, працюватимуть із дітьми за позашкільною програмою, тобто, організуватимуть якісь культурні походи в театр, кіно, цирк, - для того, щоб діти легше входили в колектив, щоб їм була зрозуміла ситуація в школі в подальшому навчанні, щоб вони стали активними учасниками цього процесу.

Батьки повинні відчувати, що це дуже актуальна проблема, щоб ті діти, котрі кинули школу, замислилися над тим, яке буде їхнє майбутнє, і зрозуміли, що освіта конче потрібна у житті. І щоб найменші члени родини - малата - вже бачили приклад старших сестер і братів і не шурпали школи.

Ми зрозуміли, що підходити до проблеми ромської освіти потрібно саме з цього боку - з боку уваги до маленьких дітей, дошкільнят. Адаже і в ромських сім'ях до них особливо добре і уважно ставлення.

Олександр Торохов, керівник Єкатеринбурзької циганської національно-культурної автономії "Рома-Урал"

ВЧАТЬСЯ ЮНІ ПЕРУКАРІ СІКЛЬОН ТЕРНЕ БОРБІРІ

У червні ц.р. у Виноградіві Закарпатської області за підтримки Міжнародного Карпатського Фонду було відкрито благодіну перукарню "Бахталі Ромні" ("Щаслива ромська жінка").

У цій перукарні (вул.Вакарова, 22), у прекрасному відремонтованому приміщенні соціального центру, є все необхідне для того, щоб ромська молодь могла оволодівати новою для себе професією перукаря, усіми тонкощами цього мистецтва. Тут у досвідченого майстра, дипломованого спеціаліста Сільвії Андріївни Зан навчаються четверо учнів. Це - Єлизавета Габокан, Діана Бумбі, Надія Петренко та Петро Бумбі.

Головна проблема ромів - це освіта, - сказала на відкритті перукарні голова жіночої ромської організації "Бахталі Ромні" Ольга Бумбі. - Без освіти не можна отримати професію, а без професії не влаштуєшся на роботу. Ми дуже раді відкриттю цієї перукарні і вдячні Карпатському Фонду, який придбав чудове обладнання для неї. Адаже тут ромські діти зможуть отримати професійні знання в дуже потрібній для людей перукарській справі...

З відкриттям перукарні ромів привітали заступник начальника відділу сім'ї та молоді Виноградівської райдержадміністрації Надія Деяк, лікарі-терапевти Олена Любка та Йосип Андрашко, голова Виноградівського товариства "Романо Дром" Ласло Дюр. Усі відзначили прекрасну роботу жіночого товариства "Бахталі Ромні".

Ласло Дюрі

На світлинах: перша самостійна робота Петра Бумбі.

МЕДСЕСТРА СКАЛІЧИЛА ДИТИНУ ДУКГАДІ ПГЕНЬ ПГАГЕРДАС Е ЧГАВОРЕС

У вересні 2003 року в пологовому будинку м.Кременчука у Мирослави Савіцької шляхом кесарева розтину на світ з'являється здорова дівчинка. Коли породилля відійшла від наркозу і в неї з'явилось молоко, вона почала хвилюватися, чому її маленьку дочечку не несуть до неї годувати.

Як з'ясувалося, через халатне ставлення медперсоналу пологового будинку, який тоді очолював депутат міської ради Ярослав Прокопчук, дівчинка Сніжана отримала опіки різного ступеня (лівої та правої сідниці, правої поперекової ділянки, промежини, правої п'яти), внаслідок чого дитина приречена на все життя залишитися калікою. Медсестра В.Лексіна поклала новонароджену на електричну грілку (температура якої почала різко підвищуватися, що спричинило опіки тільця немовляти) і залишила дитину без догляду на невизначений час.

Батьки Сніжани Савіцької звернулися до правоохоронних органів зі заявою про розслідування цього жахливого випадку з їхньою донькою.

Прокуратура м.Кременчука порушила кримінальну справу за фактом спричинення тілесних ушкоджень середнього ступеня важкості.

У ході досудового слідства було зібрано достатньо матеріалів для передачі справи до суду.

Та рішенням по справі від 24 січня 2005 року не було встановлено вини особи, причетної до опіків. За сприяння ромського правозахисного центру "Амаро Девес", до апеляційного суду Полтавської області було подано апеляційну скаргу, внаслідок чого було скасовано постанову суду

першої інстанції і справу направлено на новий судовий розгляд. У результаті повторного судового розгляду судом першої інстанції встановлено вини медсестри В.В.Лексіної, яку визнано винною в скоєнні злочину, передбаченого ст.140 ч.1 КК України і призначено покарання у вигляді трьох років обмеження волі з заборороною займати посаду медсестри строком на 1 рік. Також Лексіну звільнено з роботи.

Слідство тривало близько 2-х років, протягом яких медсестра, винна у халатному ставленні до ромської дитини, неналежного виконання професійних обов'язків, продовжувала працювати в тому ж пологовому будинку м.Кременчука.

Додамо до цього, що в постанові Крюківського районного суду м.Кременчука від 24 січня 2005 року навіть були неправильно викладені факти: вказувалося, що "21.09.2003 р. медсестра Лексіна В.В. здійснила заміну води в грілку, при цьому грілку з гарячою водою поклала біля новонародженої Савіцької Сніжани". Як показало подальше слідство, у цьому пологовому будинку вже давно не користуються грілками з гарячою водою, а новонароджених дітей зігрівають електричними грілками. Сніжана Савіцька була покладена саме на таку грілку.

Правосуддя восторжествувало. Але хто буде лікувати дитину, яка стала калікою через халатність медперсоналу пологового будинку?

Щоправда, по справі Лексіної як відповідачі притягнуті ще пологовий будинок, міський відділ охорони здоров'я та міський відділ казначейства.

По подальше слухання вже цивільної справи правозахисну організацію "Амаро Девес" буде повідомлено судом додатково.

Правозахисний центр "Амаро Девес", м.Кременчук

ПОРУШУЮТЬСЯ ПРАВА РОМІВ

ДОШАРЕН ЛЕ РОМЕНГЕРО ЧАЧІПЕ

■ За повідомленням ромських правозахисних центрів, які працюють у рамках проекту "Захист прав ромів України і забезпечення доступу до правосуддя", подаємо інформацію про випадки порушень прав ромів.

ВІДМОВА ВЗЯТИ В ШКОЛУ

Юна жителька села Осипенко, Тетянка Ф., збиралася йти в перший клас Макіївської школи № 39.

Коли батьки дівчинки прийшли здавати документи, директор школи Тетяна Олександрівна Т. не хотіла їх приймати, мотивуючи це тим, що в школі № 29 учиться багато ромів і дівчинці там буде краще.

На заперечення матері, що школа № 29 розташована далі від їхнього будинку, а для дитини-першокласниці це важливо, директор відповіла, що в її школі дуже високі вимоги, і ромська дівчинка навряд чи буде встигати.

Батьки вимушені були віддати її у школу № 29.

Від того, щоб притягти до відповідальності директора школи № 39 - за явно упереджене ставлення до ромів, батьки дівчинки відмовилися.

БЕЗПІДСТАВНЕ ЗАТРИМАННЯ

Сімнадцятирічна Леся Л., вагітна, мати двох дітей, була затримана за місцем проживання працівниками розшуку Ленінського району міста Донецька і доставлена в міліцію.

Знаючи, як поведуться за затриманими ромами, мати Лелі негайно приїхала до адвоката з проханням простежити за діями працівників міліції, щоб уникнути наслідків стосовно молоді жінки.

У Ленінському РВВС адвокат у розмові з начальником відділу розшуку спробувала з'ясувати, з якого приводу затримана Л. Працівник міліції причину цього посягати відмовився, а міліціонер вивів адвоката з кабінету і вилаяв чергового за те, що її пропустив.

Тому адвокат негайно звернулася до прокурора зі скаргою про некоректне поведіння працівників міліції, а також незаконне затримання молоді жінки в стані вагітності. Прокурор перевірів факти законності та обгрунтованості затримання. З'ясувалося, що за кілька годин перебування в міліції затримана навіть не була опитана. Чому? Можливо, очікували від рідних затриманої "подяки"?

Поки адвокат ходила до прокурора, затримана в терміновому порядку була опитана працівниками відділу розшуку, який інкримінував їй факт ворожіння без ліцензії. Працівники міліції цікавилися, чи не брала вона за своє ворожіння плату.

Завдяки грамотним і своєчасним діям правозахисного центру м.Донецька, активному втручання адвоката і прокурора, Л. була звільнена і повернулася додому.

Правозахисний центр "Мірікля", м.Донецьк.

На світліні: ромки шукають правду у судах, чи знайдуть.

КОНСУЛЬТУЄМО ЩОДО ВИПЛАТИ КОМПЕНСАЦІЙ

У Донецькій області, як в інших областях України, триває процес виплати компенсацій жертвам Голокосту за майновими претензіями до швейцарських банків.

Міжнародним благодійним ромським жіночим фондом "Чіріклі" були рекомендовані Українському національному фонду "Взаєморозуміння і примирення" ромські громадські організації, які безкоштовно можуть проконсультувати ромів по всіх питаннях стосовно процесу виплат. А питань таких виникає багато.

Ці функції взяла на себе громадська організація "Кетане" з м.Слов'янська Донецької області. Її члени зустрічаються з ромами, пояснюють кожному процедуру виплат, консультуючись із начальником обласного відділення фонду Вірою Віталівною Сагайдак. Ця жінка, неначе сонечко, намагається обігріти кожне ромське серце, за що їй велика подяка.

Ілля Голубев, голова товари-

ства "Кетане", заздалегідь розсилає листи кожній людині, прізвища яких фігурували в списках. Це значно полегшило роботу. Та залишилися роми, які у списках не внесені. Проте у них на руках є код, за яким їхні документи зареєстровані у Швейцарії. Тому "Чіріклі" радить зачекати ще трохи, або ж звернутися у Женеву за роз'ясненнями, на якій стадії перебуває їхня справа, додавши до листа копію цього коду.

Донецьке обласне культурно-

просвітне товариство ромських жінок "Мірікля" теж намагається проконсультувати тих, хто звертається за роз'ясненнями. Інколи "урбуємо й фонд "Чіріклі". Спільна робота, звичайно, приносить більше користі.

На світліні: Ілля Голубев з ромами Донецької області біля обласного фонду "Взаєморозуміння і примирення".

Наталія Варакута,
м.Донецьк

ПАМ'ЯТНИК ЖЕРТВАМ ФАШИЗМУ

Роми всієї Європи звернулися до уряду Німеччини з вимогою побудувати у Берліні пам'ятник на честь ромів-жертв фашистської Німеччини, які загинули від геноциду під час Другої світової

війни. У травні нинішнього року подібний пам'ятник уже був введений у Берліні з метою увічнення пам'яті шість мільйонів євреїв, знищених фашистським режимом. Із 23000 ромів, які пе-

ребували в концтаборах у 1941-44 роках, лише 2000 залишилися живими. Більшість загинули від голоду та хвороб, багато дітей піддавалися нелюдським псевдомедичним експериментам.

ДИСКРИМІНАЦІЯ ПРИ ОТРИМАННІ ПОЗИК

Василь Миколайович П., ром за національністю (етнодіалектична група кишинівці), приватний підприємець, житель міста Макіївки Донецької області, звернувся в Макіївське відділення банку "Надра" з проханням про одержання позики для розширення підприємницької діяльності. Проте, що така позика видається підприємцям без застави, П. довдався з оголошення в газеті. До банку й були надані документи на право підприємницької діяльності, довідки про доходи, обсяги реалізації товару.

Представником банку документи були перевірені, був перерахований товар на ринку, обстежені умови проживання родини П. Але в наступній бесіді працівники банку запропонували Василю Миколайовичу заставити хоча б 50 грамів золота. Пояснили це тим, що "циганам немає довіри", вони вештаються по світу, як перекотиполе, сьогодні тут, а завтра там. Хоча насправді Василь П. давно має в місті постійну реєстрацію.

Після того, як монітор разом із підприємцем пішли до керуючого банком з диктофоном, щоб одержати роз'яснення про причини невивлати позики, керуючий розпорядився, ознайомившись із посвідченням ЕРРС, направити документи в кредитний відділ, який і дав дозвіл, і позика зрештою виплатили.

ПОВЕРТАЮЧИСЬ ДО НАДРУКОВАНОГО

КОМУ НАЛЕЖИТЬ ЗЕМЕЛЬНА ДІЛЯНКА?

КАСКЕРІ ПГУВ?

Здавалося б, усе правильно. Проте чиновники на місцях та ряд депутатів Рівнянської сільської ради і не намагалися на своїй черговій сесії, яка відбулася 7 липня цього року, захистити права рома. Депутати сільської ради (а їх 20) навіть чисто по-людськи не виявили бажання проголосувати за те, щоб ром мав біля свого будинку отой шматок землі. Єдиний депутат сільської ради Василь Павлович Маламуж на цій сесії наполегливо й аргументовано намагався відстояти і захистити права рома на присадибну земельну ділянку. На жаль, його голос не був почутий іншими депутатами.

Через десять днів після сесії, згідно зі законом, я звернувся у сільраду за проханням надати мені копію документа (витяг) рішення сесії. Майже місяць оббивав пороги кабінетів голови, його заступника, секретаря, землевпорядника сільської ради, але так і не отримав ніякого документа. Мене знову обмелжили у моїх правах. Мовляв, вашої заяви на сесії не розглядали. А це вже є неправдою, бо на цій сесії конфлікт щодо присадибної ділянки розглядався, і про це свідчить офіційний лист від 24 червня 2005 р. за № 14, надісланий начальником райвідділу земельних ресурсів В.Садиським до Рівнянської сільської ради.

Згодом я вирішив особисто завітати до райвідділу земельних ресурсів. На жаль, В.Садиський був у відпустці. Його заступника теж не пощастило застати. Направили до працівника, який назвався Іваном Григоровичем. Та бесіда з ним не відбулася, оскільки він прямо заявив: "Коротке питання - коротка відповідь, і все!" Вибачте, але я прийшов не брати інтерв'ю і ставити короткі питання - я хотів домогтися вирішення своєї справи. Тож, змушений був одразу залишити і цей кабінет відділу земельних ресурсів. Складалося враження, що сусіди - Віктор Ланецький та його сестра Людмила Чубар, які заіхають на цю ділянку, вже заздалегідь про все і всюди потурбувалися.

Я знову завітав до заступника сільської ради Віктора Сергієвича Неділка. Нагадав йому нашу розмову, коли він обіцяв: "Якщо за земельною картою буде підтверджено, що частина городу належить до вашого подвір'я й будинку, то закон на вашому боці."

- Я не відмовляюся від своїх слів, - каже Віктор Сергієвич. - Та у мене немає важелів впливу на сесію. Депутати вирішують і голосують. Саме сесія може і має право скасувати своє попереднє рішення...

- Вікторе Сергієвичу, я маю сумнів щодо правильного обміру городу...

- Гарзд, я направлю іншого землевпорядника. Хай ще раз зробить обмір.

Так, прибув (уже втретє!) ще один землевпорядник - Олександр Маламуж, а разом із ним прийшли депутати Людмила Михайленко та Василь Маламуж. Запросили і трьох свідків-сусідів:

■ Під таким заголовком наша газета (№ 10, від 8 червня ц.р.) надрукувала матеріал, у якому розповідалося про порушення конституційного права нашого власкоро у Кіровоградській області на земельну присадибну ділянку. Ділянка ця, згідно зі земельною картою, належить до будинку, у якому він мешкає. Редакція газети та її юридичний відділ сподівалися, що після публікації земельний конфлікт вирішиться... Але, на превеликий жаль, цього не сталося.

Редакція звернулася також до Кіровоградського обласного головного управління земельних ресурсів з проханням розібратися щодо цього питання. Та обласне управління звернулося до районного управління... А район - до Рівнянської сільської ради.

Івана Юхименка, Валентину Лихоліт, Оксану Клочок.

При контрольному обмірі, як зазначалося в Акті від 28 липня 2005 р., встановлено, що у гр.Л.Савицького земельна ділянка становить, згідно з кадастровою книгою, - 0,15 га; а у В.Ланецького фактично - 0,37 га; 0,26 га до подвір'я його помешкання і 0,11 га напроти будинку № 57 - земельної ділянки Л.Савицького, а, згідно з кадастровою книгою, у В.Ланецького земельна ділянка становить - 0,34 га.

Як бачимо, Віктор Ланецький зайняв навіть на три сотки землі більше. Та податки кілька років державі не сплачував. А навіщо? Батько працював головним бухгалтером колгоспу, сестра Людмила Чубар - теж працювала бухгалтером біля батька, її донька Олена - також бухгалтер комунагоспу...

Чи не дивна виходить картина? Чи спроможен ром у них відвоювати у власному подвір'ї отой шматок землі, що належить до його будинку, згідно зі земельною картою?

У сільській раді тепер кажуть, що земельна карта вже застаріла... То що, ця карта наразі втрапила свою "силу"? Можливо, з цього приводу скажуть своє слово юристи? А може, цим питанням зацікавляться й міністр аграрної політики чи прем'єр-міністр або ж сам Президент, за якого ромський народ віддав свій голос? Зрештою, у попередньому номері газети "Романія Яг" опублікований матеріал, у якому Віктор Андрійович під час зустрічі з ромами у Києві на Андріївському схили обіцяв поліпшити життя і ромського народу. А це значить і захищати конституційні права теж...

Ознайомившись із Актом, який склав землевпорядник і підписали депутати й свідки, сільський голова запропонував написати "заяву на оті три сотки землі", сказавши, що сесія у жовтні буде це питання вирішувати, бо ж і сусід теж має право претендувати на частину отих трьох соток...

Невже Ланецькому ще мало тієї землі, яку відібрав? Адже він зі своєю сестрою ще мають земельний пай майже на 50 гектарів. Де ж ота справедливість? У кого її шукати? Чи взагалі вона існує у нашій державі, коли відчуваєш, що тебе морально знищують, позбавляють можливості якось вижити у цьому складному житті?

Відвідав я і Кіровоградське обласне головне управління зе-

мельних ресурсів. Начальник управління Іван Васильович Владов привітно й уважно вислухав мене. А потім запитав, чи маю якісь документи на город. На жаль, я їх не маю. Та і взагалі, ні в кого з селян - немає документів на городи. Купуючи хату, людина купує її разом із городом.

Наведу факт, коли один із чиновників купив хату в ромів, так, так, у ромів, без жодного документа навіть на хату - заради городу і щоб цю "розвалену" хату не придбали роми... Для нього, як бачимо, не існує проблем... Та то вже його справа. Просто не варто вимагати у сільських людей документацію на городи, коли вона ніколи їм не видавалася. Є земельна карта, де чітко визначається кількість соток землі, яка належить до того чи іншого будинку. Так, я згоден, що раніше людям, котрі не працювали у колгоспі, надавали лише 0,15 га. Але ж моя дружина, хоч ми і не взяли офіційний шлюб (розпис не тримає шлюб!), відпрацювала у колгоспі близько сорока років. Є ветераном праці. А нам із нею, як бачимо, землі "не положено", крім отих 0,15 га.

Якось я звернувся в черговий раз до сусіда:

- Вікторе, віддай нам хоч би оті три сотки землі. Ти ж бачиш, що город у нас маленький, немає де садити...

- Особисто я - ні проти! Я віддав би тобі, та сестра... Побалакаю з нею, - пообіцяв той. Інша сусідка Галина Моцак теж говорила йому: "Вію, та віддай оті три сотки до городу. Тобі ж треба жити зі сусідами в дружбі і злагоді..." І Бабі Галі сказав, що затримка лише за сестрою...

Ось такі справи, шановні читачі! Виявляється жадібність сестри Людмили Чубар не дозволяє виявити людської поваги й розуміння того, що роми - теж люди і їм теж потрібно якось вижити... Хоч сама вона живе зовсім на іншій вулиці, має гарний будинок, біля нього чималу земельну ділянку, все, що потрібно у домашньому господарстві. І це добре. Ми їй не задримо. Повірте, навіть чисто по-людськи можна було б це питання вирішити - спокійно, як добрі сусіди. Але ж не виходить.

Що ж, будемо чекати чергової, вже жовтневої сесії сільської ради...

Леонід Савицький,
власкор "Романія Яг"
у Кіровоградській області

НАШІ КОНСУЛЬТАЦІЇ

СТАТУС І ПІЛЬГИ

У редакцію газети "Романія Яг" надійшов лист від читачки, яка звертається до нас із таким запитанням: "Які пільги матимуть діти війни, і хто належить до них?"

Єва Горват, 1938 р.н.,
сміт Міжгір'я Закарпатської області".

Статус дитини війни за Законом "Про соціальний захист дітей війни", прийнятий 18 листопада 2004 р., має особа - громадянин України, який на час закінчення Другої світової війни (2 вересня 1945 р.) було менше за 18 років. У розділі II "Державні соціальні гарантії дітям війни" йдеться про те, що дітям війни надається право на 25-процентну знижку при сплаті за користування комунальними послугами (газом, електроенергією тощо) у межах середніх норм споживання. Передбачено й інші пільги: право на переважне залишення на роботі при скороченні чисельності або штату працівників, використання чергової відпустки в зручний для них час; отримання додаткової відпустки без збереження зарплати строком до 2-х тижнів на рік; виплата допомоги з тимчасової непрацездатності (100 відсотків середньої зарплати незалежно від стажу роботи); першочергове відведення земельних ділянок для індивідуального житлового будівництва, садівництва та го-

родництва; безплатний проїзд усіма видами міського пасажирського транспорту, автомобільним транспортом загального користування в сільській місцевості, залізничним і водним транспортом приміського сполучення та автобусами приміських маршрутів у межах області (Автономної Республіки Крим) за місцем проживання.

Згідно зі ст.6 Закону, пенсії або щомісячне довчне грошове утримання чи державну соціопомогу, що виплачується замість пенсії, дітям війни підвищують на 30 відсотків мінімальну пенсію за вком.

Закон "Про соціальний захист дітей війни" набув чинності 1 січня 2006 року.

Щоб отримати статус дітей війни необхідно звернутися до обласних відділень Всеукраїнської громадської організації "Захист дітей війни", заповнити відповідні документи і отримати посвідчення.

Юридичний відділ
"Романія Яг"

НОВІ ФОРМИ РОБОТИ

МОЛОДЬ - ПРОТИ НАРКОМАНІЇ
ТЕРНІПЕ - СЕМБЕ ЛА НАРКОМАНІЯСА

У рамках проекту "Роми Закарпаття і СНІД", за фінансової підтримки Демократичних грантів США, обласне товариство "Ром Сом" підготувало цікаві міні-вистави на тему "СНІД та наркоманія".

Ці спектаклі поставив ужгородський режисер Євген Бобров, виконавцями головних ролей були вихованці дитячої вокально-хореографічної студії "Ром Сом".

Напередодні нового навчального року вистава відбулася в с.Сень Ужгородського району. Вона буде також показана у Великому Березному, Мукачеві, Чопі та Ужгороді.

Основна мета вистав - застерегти ромську молодь від вживання наркотичних речовин та ймовірності захворювання на СНІД.

На світлинах: один із головних виконавців Едгар Тирлак; під час вистави.

СПІВЧУТТЯ

Роми Київщини та м.Києва, Полтавщини і Черкащини висловлюють щірі співчуття родині передчасно померлого Григорія Дебела - хорінного переляса-хмельницького рома, який останнім часом проживав у селі Бортничі, що на Київщині. Це була людина щирої вдачі, порядна та працююва.

Нехай йому буде земля пухом та Царство Боже на небі.
Правозахисна організація "Аме Рома", м.Золотоноша

РОЗРОБИТИ НОВУ ДЕРЖАВНУ ПРОГРАМУ

КЕРАС НЕЙВІ ТГЕМСКІ ПРОГРАМА

Українська держава гарантує всім народам, національностям, громадянам, які проживають на її території, рівні політичні права. Дискримінація за національною ознакою забороняється та карається законом. Але не секрет, що деякі представники меншин, зокрема роми, обмежуються в соціальних правах.

На цій зустрічі ми сподіваємося не тільки відкрито розповісти про наші проблеми, а й подати конкретні пропозиції щодо вирішення проблем ромів України, яке можливе тільки за умови співпраці з державними органами влади.

Дискримінація і расизм проти ромів не існує де-юре, але існує де-факто. Це погіршує і без того важке становище етносу. Неодноразово на різних рівнях ставилося питання щодо необхідності створення цілісної політики стосовно ромів. Відсутність деяких законів та підзаконних актів створює додаткові труднощі при вирішенні практичних проблем. Однією з прогалин є незалежність законодавчого забезпечення прав національних меншин України в цілому. І найголовніше - це відсутність затвердженого правового акту, що визначає зміст і спрямованість державної етнополітики України - концепції, яка б відповідала сучасним світовим і європейським стандартам у сфері прав людини. Розробка такої концепції, а також реалізація комплексних заходів неможливі без участі самих громад, зокрема ромської. А ромська громада сьогодні - це 450 тисяч громадян України, 85 громадських організацій, які відстоюють права цих громадян. Це десятки ромів, які здобувають вищу освіту за підтримки іноземних донорів. Це цілий світ, який поки що перебуває поза увагою Української держави.

Звертаю вашу увагу на те, що Державна програма, яка була затверджена 12 вересня 2003 року Постановою № 24336 Кабінетом Міністрів України, була прийнята без участі ромських громадських організацій, а тому викликала багато нарікань як така, що не лише не враховує сучасне становище ромів і не поліпшує його, а навіть часом мстить обуривши й

■ У попередньому номері "Романія" ми вже писали про круглий стіл "Державна етнологічна політика у нових суспільних умовах: кримський вимір", який відбувся нещодавно в Ялті. Нині пропонуємо читачам виступ на цьому зібранні Юлії Кондур, президента Міжнародної благодійної організації "Ромський жіночий фонд "Чіріклі".

принизливі положення. Реалізація цієї програми так і не почалася, оскільки вона була просто декларативною. Причини цього, на мій погляд, такі:

- відсутні реальні джерела фінансування;
- програма розроблялася без участі ромських НДО, фахівців;
- програма не має чіткої структури, тобто у ній відсутні конкретно окреслені проблеми, шляхи їх подолання, механізми імплементації та індикатори оцінки результатів;
- механізм реалізації також не передбачає участі ромської громади.

Тому ми звертаємося до Кабінету Міністрів, прем'єр-міністра України щодо створення міжвідомчої робочої групи включно з провідними представниками ромських НДО для розробки Державної програми, спрямованої на вирішення проблем ромів України з урахуванням досвіду інших держав, де успішно працюють ромські державні програми. Для підготовки та ефективної імплементації такої програми необхідні:

- постійно здійснювати моніторинг стану забезпечення соціальних, правових, економічних, освітніх прав ромів України, задоволення їх етносоціальних і етнокультурних потреб;
- вживати заходи щодо попередження стереотипного дискримінаційного зображення ромів; сприяти формуванню, зокрема в ЗМІ, позитивного ставлення до ромів з допомогою висвітлення діяльності ромських НДО, нарисів про кращих людей, участі провідних ромських лідерів у програмах радіо і телебачення тощо.
- вжити заходів щодо прийняття Верховною Радою України законопроектів про "Про внесення змін до Закону України "Про національні меншини в Україні", "Про мови в Україні", "Про внесення змін до Бюджетного Кодексу України";

• за участі громадських організацій ромів та інших національних меншин розробити проект антидискримінаційного Закону України;

• ініціювати створення міжвідомчої робочої групи за участі ромських представників, яка б координувала та сприяла успішній реалізації Програми соціально-духовного відродження ромів України.

Дуже важливою залишається проблема механізму участі ромів в органах влади, які займаються питаннями поліпшення життя ромської громади:

- впровадження освітніх програм для поглиблення знань національних та міжнародних стандартів із захисту прав людини та національних меншин;
- залучення ромських представників для розробки, імплементації та аналізу програм та заходів, спрямованих на поліпшення становища ромського населення України;
- сприяння залученню ромів до роботи в органах влади, які займаються розв'язанням проблем ромів;

• визнати на державному рівні 8 квітня як Міжнародний день ромів та 2 серпня - як День пам'яті ромських жертв Голокосту з проведення у ці дні відповідних заходів;

• офіційно визнати ромів жертвами Голокосту нарівні до відповідних груп, що постраждали у роки війни;

- встановити пам'ятні знаки на місцях масових знищень ромів;
- встановити для постраждалих від фашистів ромів категорію "Жерти Голокосту", а також визначити тих, хто підлягає під категорію "Діти Вітчизняної війни" з подальшою виплатою компенсації та встановлення пенсії.

Юлія Кондур,
президент Міжнародної
благодійної організації
"Ромський
жіночий фонд "Чіріклі"

РОМ-ПРЕС

Створений санітарний центр

У центральній частині Румунії в окрузі Тіровісте створений Центр соціального захисту ромського населення. За проектом, вартістю 15000 євро, який профінансований ЄС за програмою Phare, на початку серпня відкритий санітарний Центр, що обслуговуватиме понад тисячу етнічних ромів у місці їх компактного проживання в комуні Карадіале. В Центрі працюватимуть санітарний лікар, дві медичні сестри та соціальний працівник.

Перша ромська публічна бібліотека

Як стало відомо з джерела <http://www.romea.cz>, в місті Остраві (Чеська Республіка) на початку серпня розпочалося будівництво першої ромської бібліотеки, яка покликана забезпечити потреби громадян щодо використання літератури ромською мовою, а також доступу з цих питань в Інтернеті. Про це повідомила директор міської бібліотеки Мирослава Сейблова.

Повінь у Македонії

Опади, які випали за останній місяць, призвели до повені у ряді країн Західної Європи. Не обминуло це лихо також і жителів ромських таборів. Так, найбільша повінь за останні 50 років сталася у місті Куманово у Македонії. Серед постраждалих два ромські табори - Средорек та Бавці. Жертвами стихії стали 180 сімей, понад 600 осіб, серед яких 94 - діти до трьох років. Мер м. Куманово Зоран Дам'яновський разом із заступником Міністерства праці та соціальної політики Семкою Ібраїмовською звернувся по допомогу до ряду урядових та неурядових організацій.

Вибори - під контроль

У Македонії розпочалася кампанія зі створення Коаліції неурядових ромських організацій "За справедливі та демократичні вибори". П'ять ромських товариств: Асоціація ромів "Лулуці", "Разом", Асоціація жінок "Ліл", Асоціація ромок "Есма" та ромська організація "Дром" створили коаліцію для лобювання інтересів ромів під час виборів, особливо в окрузі Шутто Орзірарі м. Скоп'є. Вибори у місцеві органи влади, які відбулися 13 березня 2005 року, визнані як "погані" або "дуже погані" у 10 виборчих дільницях Македонії, зокрема у Шутто Орзірарі.

Причиною для такого хвилювання були порушення виборчої процедури: підкупи виборців, фізичний та психологічний тиск на політичних активістів, шантаж. Коаліція "За справедливі та демократичні вибори" підготувала брошуру "Шанувати вашого батька та матір", тиражем у 5000 примірників. Крім того, підготовлено 50 спостерігачів, які здійснюватимуть контроль за виборчим процесом.

У Белграді відкрито

Соціальний клуб

Югославський центр ромської спільноти "8 квітня", розміщений в районі Мала Мокра Белграда, розпочав роботу Соціального клубу. За допомогою МОМ, яка матеріально підтримує цей клуб, його члени - чоловіки та жінки, які народилися до 1945 року, отримують безкоштовну медичну, стоматологічну, юридичну та соціальну допомогу.

Перший конгрес ромів Латинської Америки

22-25 листопада нинішнього року у мексиканському містечку Сан-Луїс-Потосі відбудеться Перший конгрес ромів Латинської Америки, організований рядом вищих навчальних закладів Мексики. В роботі конгресу візьмуть участь делегати з 11 країн Латинської Америки. Теми, які тут обговорюватимуться, будуть присвячені проблемам ромського народу: "Переселення: 11 століть у дорозі", "Нація без території", "Самоуправління та ромські суди", "Стратегія виживання та збереження ідентичності".

Єврея обізвали "циганом"

Справедливий вердикт виніс Конституційний суд ФРН. Згідно з цим рішенням, ді Германа Йозефа Рейхерца, колишнього члена правої республіканської партії Німеччини, який в листівках назвав відомого громадського діяча "циганським євреєм", вважаються порушенням закону, оскільки подібний вислів носить характер образи. У судовому вердикті чітко вказано, що подібні заяви є образливими як для євреїв, так і для ромів, і сприяють воскресінню нацистських звирств, які здійснювалися у минулому стосовно цих двох народів. Суд зачислив подібну заяву до розряду "нацистського жаргону, який підбурує", за який передбачено покарання, адже законодавство країни забороняє використовувати нацистські лозунги та терміни.

"Золоте колесо" ромської тележурналістики

У листопаді нинішнього року у столиці Македонії Скоп'є відбудеться третій ромський фестиваль теле- та радіопрограм "Золоте колесо". Кінцевий термін подачі заявок на участь у фестивалі - жовтень. Фестиваль триватиме чотири дні, під час яких запланований приїзд учасників, презентація матеріалів, номінації, концерт саундтреків, вручення нагород та урочиста церемонія закриття. Фестиваль присвячується теле- та радіопродукції про ромське населення всього світу. У зв'язку з оголошенням про початок Декади включення ромів у суспільство 2005-2015 рр., третій фестиваль ромських теле- та радіопрограм приділятиме більше уваги саме стрічкам та передачам, які мають відношення до основних проблем ромів: проживання, економічні проблеми, освіта та охорона здоров'я. Серед головних номінацій: кращий режисер, кращий документальний фільм, саундтрек, сценарій та багато інших. Заяви на участь у телеконкурсі потрібно надсилати за адресою:

TV BTR National STR. "Lazar Licenovski" 31-b 1000 Skopje, Macedonia
Tel: + 389 2 311 - 0356; + 389 2 311 - 2240 Fax: 3899 2 311 - 600 E-mail: tvbtr@mt.net.mk

Четвертий тур

"КАРМЕЛІТА" - ФІЛЬМ ПРО РОМІВ

Пропонуємо читачам нові запитання конкурсу. Для тих, хто уважно дивиться телесеріал "Кармеліта", цікавиться та вивчає історію ромів це буде не складно.

Запитання четвертого туру такі.

1. Що збереглося й понині в ромських традиціях стосовно ромак, які володіли хистом передбачення, лікування та допомоги у складних ситуаціях і називаються "шувани"?

2. Чи відомі вам випадки, коли табір бере на виховання та утримання дітей, які залишилися без батьківського піклування?

Чекаємо на ваші детальні відповіді. Вони будуть опубліковані в наступних номерах нашої газети. Можливо, ви знаєте історії цих жінок та дітей. Надшліть розповіді про них та їхні фотографії.

У № 13 "Романія" було опубліковано відповіді, які отримала редакція на запитання третього туру нашого конкурсу.

ТРАДИЦІЇ РОМСЬКОЇ МЕДИЦИНИ

ЛІКУВАННЯ ТВАРИН

Відомо, до коней у ромів - особливе ставлення. У деяких етнічних груп було заборонено навіть вживати їхнє м'ясо. Оскільки кочове життя передбачало дуже тісне співіснування з цими гарними тваринами, ромі знали про коней практично все, у тому числі й як їх лікувати.

Вміння лікувати коней було вродженою властивістю ромів, а деякі лікувальні засоби були сімейними таємницями, які передавалися з роду в рід, проте далеко не всім членам родини.

Так, коня, в якого була слаба динаміка, кілька днів напоювали відваром з вербового листя і квітів бузини чорної.

Колінні суглоби тварин, які опухли або мали набряки, обгортали компресами, що готувалися таким чином: у оціт варили листя й кору вільхи, і в цьому ще теплому відварі змочували ганчірку і прикладали на хворі місця.

Якщо в коня було більмо (полуда) на оці, його зафукуювали меленим цукром, потім промивали відваром з кількох трав, серед яких були ромашка, кмін піщаний, пижмо, шавлія та інші.

Норовистих коней, які кусалися чи копалися, або були дуже ліниві, лікували немилосердним

способом - батоном. При цьому ще й використовували деякі магічні засоби. Наприклад, на жаринки клали дев'ять волосків з гриви коня, нашкрябували ороговіння з ратиць і кидали туди листя блекоти. Коня обкурювали цим димом з усіх боків і давали йому надихатися ним.

Іноді ромі для успішного продажу коня вдавалися до деяких хитрощів. Так, для того, щоб пол-

на ярмарках чи торгах. І, тим не менш, ромі дуже любили коней, ставилися до них особливо.

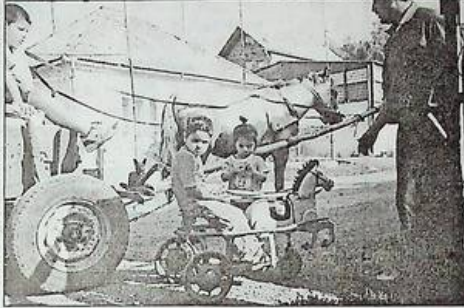
Все лікування, яке було на озброєнні ромів-волохів, являло собою комплекс різноманітних раціональних та ірраціональних навичок та знань, яких вони набували під час кочів'я. В тісному контакті з природою, під час вивчення навколишнього середовища і набувалися ромами медичні знання, які потім вони використовували на практиці.

До лікування травами й іншими рослинами місцеве населення додало й власне спостереження і свій досвід. Наразі воно відомо як фототерапія, яка входить до складу загальної фармакології.

Ми закінчили публікувати матеріали Елени Лацкової, вміщені у збірнику ромських досліджень «Romano d'zaniben» (Прага, 2003 р.).

Це видання - одне з фундаментальніших досліджень у Західній Європі, які проводяться шеф-редактором цього часопису Міленю Губшмановою, завідувачкою кафедри ромології Карлова університету в Празі (Чеська Республіка).

На світліні: любов до коней прищеплюється змалку.

іпшити зовнішній вигляд тварини, її «підфарбовували» мідним відваром із лушпиння цибулі. Щоб кінь не здавався ливимим і був динамічнішим, його напували відваром листя верби та квітів бузини чорної, а перед самим ярмарком заливали в горло брагу або самогон. Часто ромі купували за безцінь хворобливих коней, яких потім лікували, аби їх використовувати для кочів'я, або ж для наступного продажу

НАРОДНІ ЗВИЧАЇ

ЯК "ОЧИСТИТИ" КВАРТИРУ
САР "ЖУЖАРЕСА" О КГЕР

У кожному регіоні України свої звичаї, вірування. Продовжуємо публікацію матеріалів із Львівщини про народні традиції.

бвиши три ковтки. Тєю водою, що залишилася, потрібно помити дпей, залишки вилити біля хвіртки або поблизу під'їзду. Вранці підійти до церкви і поставити всім членам сім'ї свічки і замовте службу за їхнє здоров'я.

Цього дня нічого нікому з хати не дають - ні в борг, ні

просто так. Навіть гроші не витрачають ні на що, крім свчок та служби.

Таким чином ви наберете енергії для свого організму, а також сил і здоров'я.

ЯК "ОЧИСТИТИ" ГРОШІ
САР "ЖУЖАРЕСА" Е ЛОВЕ

склянка входить у нього. Після цього уявіть, що на вас силують ся купюри.

Вранці розгорніть склянку, монети сховайте у папірець і тримайте місяць, потім їх можна витратити, а хустиною чи іншим голловним убором користуйтеся і далі. Побризкайте водою зі склянки всю квартиру, речі в шафі,

гроші, які у вас є, і о 12 годині дня запаліть велику білу свічку в подяку богині успіху й багатства.

Цей народний ромський обряд допомагає всім невдахам або людям, яких останнім часом супроводжує суцільний негатив.

Ніка Рощественська,
м.Дрогобич

РИЖИКИ НА ЗИМУ

4 кг свіжих середньої величини рижиків промити, просушити і добре витерти. Після цього висипати у посудину, додати 1 кг масла і тушувати, поки воно не стане прозорим. Гриби час від часу помішувати, щоб не пригоріли. Відтак розкласти їх у банки і залити маслом, в якому вони тушувалися. Коли охолонуть, простерилізувати протягом 15 хв. у кип'ятку і закрити кришкою. Перед вживанням банку поставити

РОМАНЕ ХАВЕНАТА

у теплу воду, щоб масло розтопилося. Викласти рижики у риночку, додати тертої булки, посолити, поперчити і підігріти, але не смажити, бо гриби стверднуть.

БУРАЦА ПРО ЇВЕНД

4 кг баре бураца товес (морес) шутярес аврі гросес шувеск. Пала кодо шорес аврі андо чаро, додес 1 кг чил ай пекес, те дигес ленгеро шукаріне. Е бураца врам

враматар те гаміс, гой те на пгабон. Пала кодо шувес анде глажуне кувач ай опрал шорес чилеса (оляса) анде саво вон петаноса. Кана шудрона, керен стерлізація 15 перці андо пгабардо паї ай опрал пгандавес е хін. Кана камена те хан анда банка шувен андо тато паї, гой о чил те бильон. Шувес аврі е бураца анде телша (протвня), додес рандаді бокели, пондярес, піпейрі ай татярес, ай те на пекес, ке е бураца зорайвен.

РУХАЄМОСЯ
ПО ІНТЕРНЕТ-САЙТАХ

Нині, в рубриці, присвяченій Інтернет-видавцям на ромську тематику, пропонуємо увазі наших читачів румунський сайт <http://rroma.Rroma> (ромі Румунії). Це офіційна веб-сторінка ромської спільноти Румунії, створена у 2001 році. Проект отримав фінансову підтримку від Європейського Союзу.

Сайт нараховує чимало тематичних розділів, серед яких: "Про нас", "Новини", "Партнери", "Зв'язки", "Інформація", "Мистецтво" та ін. Рубрика "Про нас" детально описує мету проекту, яка полягає у поліпшенні важкої ситуації, в якій опинилася ромська меншина Румунії. "Новини" - містить всього кілька застарілих повідомлень на ромську тематику, тому що останнє поповнення сайту, на жаль, відбулося ще 2002 року. Рубрика "Інформація" складається зі статей, що описують різні аспекти ромського життя. Розділ, присвячений мистецтву, містить підрубрику "Література" - твори на ромську тематику: романи, поезія та короткі ромські оповідання; "Фотосекція" - включає колекцію фотографій різних митців, які зображують ромів та їхнє життя; "Живопис" - це віртуальна виставка робіт ромських художників. У секціях "Партнери" та "Зв'язки" надається інформація про різноманітні світові організації, об'єктом діяльності яких є поліпшення життя світової ромської спільноти.

Підготувала
Олександра Федина

ДУХОВНІ ВІСТІ

Зустріч сподобалася

Церква "Девлеско дром" (м.Мерефа Харківської області) організувала кількадесят дитячий табір. Його учасниками стали 50 дітей (переважно з ромських родин). Програма табору включала ігри, спорт, творчі заняття, біблійні уроки. Дітям сподобалася зустріч з віруючими, і вони відкриті для подальшого спілкування зі своїми наставниками.

Координаційний центр працює

Наприкінці серпня група Координаційного центру взяла участь у проведеному евангелізаційної зустрічі для ромів Чернігова. Проходила вона в місцевому християнському таборі, її відвідало близько ста чернігівських ромів.

У програму зустрічі входив спів і вірші ромською мовою, свідчення віруючих ромів, проповідь. Завершилася вона спілкуванням біля багаття і чаюванням. Люди були раді тому, що хтось піклується про них, висловлювали побажання, щоб подібні зустрічі проводилися і надалі.

Подібне спілкування було організоване і для ромів м.Ніжина на базі церкви пастора Євгена Шайнца. Послухати виклад Євангелія збралася близько ста місцевих ромів, чимало з них мали бесіди з віруючими. Програма зустрічі включала також спів, свідчення і проповідь; завершилася вона теж спілкуванням.

Місцева церква збирається проводити подальшу роботу серед ромів Ніжина. Адже багато хто з ромів виявив бажання зустрітись з пастором для бесід та вивчення Біблії.

Церква організувала театр

Церква "Девлеско намету" у Запоріжжі організувала табір для ромських дітей. Вона, як і раніше, зацікавлена в розвитку дитячого служіння і школи "Каморор".

Олена Марчук,
Микола Бурлуцький,
м. Мерефа, Харківська область

ІГРИ З ПРИСЛІВ'ЯМИ І ПРИКАЗКАМИ

Пропонуємо читачам
подумати, яка з цих
приказок займа

Правда - як олія: завжди наверх випливе.
О чапїе - сар о чил: міндик саскг опрал авел.
Краце погорїти, ніж на чужинї жити.
Май федер пгабувас, сар анде стрїно тгем те дживес.
Лїше жменя рїдної землі, ніж купа чужої.
Май федер бурнїк пекскерї пгув, сар бут най амарї.
Краце свій хлїб з остюками, ніж чужий пшеничний.
Май федер пекскеро кало манро, сар стрїно парно жодї-вексо.

НОВІ ВИДАННЯ

КНИГА ПРО СПАДЩИНУ ПІДКАРПАТСЬКОЇ РУСИ

КЕНЬВА ПАЛО БАРВАЛІПЕ ПІДКАРПАТСЬКОЇ РУСИ

Ужгородська Спілка чеської культури Я.А.Коменського, Клуб Т.Г.Масарика в Ужгороді, Ужгородське товариство словаків та Закарпатське товариство охорони пам'яток, за підтримки Міністерства закордонних справ Чеської Республіки та міського уряду в Чеській Ліпні, спільно перевидали книгу "Подкарпатская Русь за годы 1919-1936", яка вийшла в Ужгороді 59 років тому. Це вже вдруге перевидання збірника "Подкарпатская Русь": перша книга, яка охоплювала інший період, побачила світ кілька років тому.

Перевидання цікаве з усіх боків. Найперше - воно несе інформацію про те, чим жили наші країни 60-90 років тому; по-друге, воно охоплює значний період - 17 років; по-третє, це - наша історія; по-четверте, читач не може залишитися байдужим до оцінки авторами та укладачами книги тодішніх подій. А серед її авторів - і сенатор Едмунд Бачинський (він же очолював і редакційний комітет з видання книги), і губернатор тогочасної Підкарпатської Русі Костянтин Грабар, і вищій адміністративний діяч - земський президент Антонін Розсіпал, і урядовий радник інженер І.Міллауц, і інші шановні країни.

Для читачів "Романі Яг" це перевидання цікаве вже тим, що в ньому на сторінках 148-149 є абзац, присвячений нашій ромській загальноосвітній школі № 14, навколо якої недавно розгорілися пристрасні дискусії.

Згадує школу відомий історик, краєзнавець, якого нам пощастило знати, - Петро Петрович Сова.

У статті "Ужгород - городь будучаго" (цитуюмо за оригіналом) він пише: "Какъ обь ужго-

ПОДКАРПАТСКАЯ РУСЬ

ЗА ГОДЫ 1919 - 1936

УЖГОРОДЬ
1 9 3 6

родской достопримечательности нужно упомянуть о цыганской школе, построенной в 1927 г. в цыганской части города, едва ли не единственной в Европе".

Будівля цієї школи згадується поряд із такими пам'ятками Ужгорода, як площі Масарика та Жатковича, Народний банк, набережна Рошковича, православний храм-пам'ятник, греко-католицький кафедральний собор, монастир о.Василіан, синагога, резиденція губернатора Підкарпатської Русі, колишній жупанат, та іншими.

У статті не вказується, що на будівництво цієї школи президентом Чеської Республіки Т.Масариком було виділено 10 тисяч крон, а віце-губернатором А.Розсіпалом - 5 тисяч крон. Та ромам це відомо, як і те, що школа ця працює ось уже 80-й рік і наступного року має відзначити свій ювілей.

Спектр тем, який охоплює збірник "Подкарпатская Русь за годы 1919-1936", дуже широкий.

Читач знайде у книзі статті про земельну реформу краю у далекому 1919 році й про розподіл земель у подальші роки; про розвиток об'єднаного та обласного самоуправління; про промисловість краю в 1919-1936 рр., а також кооперацію; водогосподарську меліорацію та електрифікацію та ін. Чимало матеріалів присвячено розвитку освіти - шкіл, ремісничих училищ, охорони здоров'я, а також культурі й спорту й просвітницькій роботі. Є навіть стаття "Мисливство на Підкарпатській Русі", а це - замітки про розвиток туристичної справи, бджолярства тощо.

Не можемо не сказати про статті нашого класика живопису народного художника України Федора Манайла (який у книзі пишеться як Манайлов) "Образотворчі мистецтва на Підкарпатській Русі" та прекрасного музиканта і композитора Петра Милославського "Хоровий спів на Підкарпатській Русі".

Як бачимо, є що почитати людям з різними уподобаннями. А якщо ще додати, що у виданні вміщені чудові фотоілюстрації, виконані дуже якісно, то стає ясно, що перевидання це - безцінне. Адже це - "спадщина, яку залишила за собою Підкарпатська Русь, що входила до складу Чехословацької Республіки, де були закладені основи європейської демократії", - як пише у зверненні до читачів Іван Лакатос.

І наостанку, книга ця вийшла завдяки великому ентузіасту, людині, яка піклується про збереження культурних надбань наших країн і яка підготувала вже чимало цікавих видань з історії краю, голові Ужгородського клубу Т.Г.Масарика - Іванові Латку.

Людмила Кудрявська

В.Золотаренко, М.Бурлуцький, Л.Кравченко.

"Я ВІРЮ В ТЕ, ЩО БУДЕ КРАЩЕ..."

"МЕ ПАТЯВ АНДЕ КОДО, СО АВЛА ШУКАРЕС..."

Людмила Кравченко з Броварів - наш власний кореспондент. Її авторські матеріали, в яких порушуються серйозні проблеми ромського життя, постійно публікуються в "Романі Яг".

А недавно Людмила надіслала в редакцію свої вірші. Виявляється, її вабить не лише журналістика, а й поезія.

Пропонуємо читачам два вірші Людмили Кравченко.

Я верю

Я верю в то, что будет лучше

И в мире, и в семье любой:

Семья, где спорятся, бывает,

Вновь обретет души покой.

Так хочется, чтоб нашим детям

Всегда, везде, да и во всем везло,

Чтоб в душах юных никогда на свете

Не поселилось зло!

Я верю в это и хочу немало:

Чтоб среди нас был только свет, не мгла.

Чтоб мы всегда друг друга понимали

И не желали зла.

Все лучшее пусть будет нашим детям,

А всё плохое - ветром унесет...

Пусть люди все на этом белом свете

Узнают счастья и добра приход.

Под звездным небом в тишине

Я одна стою,

Ищу зарю цыганскую...

Её - не узнаю.

Рассказывала бабка мне,

Как у костра они

Все пели песни до утра,

Смотрели на огни.

Жаль, родилась я не в тот век

И не в тот день и час.

Когда в глазах детей дорог

Всегда пылала страсть...

Хотелось мне познать ту жизнь,

Чтоб, в таборе живя,

В моих глазах пылала страсть,

Как, бабка, у тебя.

ШЭРО 11

ИСУСО ОДЖЮВДЯРЯЛ ЛАЗАРЕ МУЛЭНДАР

41. Тунчи отчүтэ бар кола тханестар, тев муло пашлелас. Исусо ваздыня упрэ яха тай пхэнда: "Дэвля, наисарав Тут, со Ту шундан Ман!

42. Мэ джянглём, со Ту всаекх шунэга Ман, нэ Мэ када пхэндом важ манушэн, савэ ачен катэ, соб вонэ тэ патян, со ту Ман бичхалдан".

43. И кала Вов када пхэнда, тунчи затилисия зоралэ гласога: "Лазари, выджда аври!"

44. И выджила муло. Васта тай пурэ лэхкэрэ сле спхангле которэга поханостар дэ савэ гаравэн мулэн, и лэхкоро муй сля запхангло хосхэнэга. Исусо пхэнда лэнди: "Роспхандэн лэ, мэк, вов джял!"

45. Бут Иудея авиле Марияга тай дыххле, со терда Исусо тай упатяне дэ Лэ.

Ионастар

46. А кой-савэ лэндар джиле фарисеендэ тай роспхэндэ со терда Исусо.

47. Тунчи англунэ рашая тай фарисея стиднэ сындо тай пхэннас: "Со амэнди тэ тирэ: кадэ-ва Мануш тирэл барэ чюдю."

48. Кали амэ домукэга, соб Вов дурэдэр тэ тирэл каи, тунчи свазэрэ упатяне дэ Лэ, и авэна Римлянуя и лэна амари пхув и свазэрэн манушэн".

49. Ехх лэндар, варисаво Каи-афа, саво сля дэ кодэлэ бэршэ

англуно баро рашай, пхэннас лэнди: "Тумэ нисо на джянэн."

50. И на гинисарэн, со амэнди, фэдэр, коли ехх мануш мэрэла пала свазэрэн манушэн, соб тэ на хсявэн свазэрэ".

51. Када вов дэдуманя на еджино пастар, важ кодэлэ, со вов сля англуно баро рашай пэ ко-дэва бэрш и долпхэнда пэ англал, со Исусо мэрэла пала манушэн.

52. И на кици пала кадэлэн манушэн, нэ и важ колэ, соб тэ

стидэ ітханэ Дэвлэхкэрэн чавэн, савэ росчүтэ пав свавири пхув.

53. И кодэлэ дивэстар вонэ ачиле тэ ричарэ дэ гындо сар тэ умарэ Исусо.

54. Кадэлэсти исусо на пхиралас машкар Иудеен, а джила котарь дэ форо, саво ахарэллэ Ефреимом, надур шукя пхувятар, тай ачялэлэ колэ Пэхкэрэ сиклярэнца.

55. Пашэ сля Иудеенгири Патради, и бут манушэн кодэла ригатар авиле дэ Ерусалимо пэ Патрадя, соб тэ жужарэлэ.

56. Мануша родыне Исусо, тай кала стидынепэ дэ храмо, пхэннас ехх екхэсти: "Сар туме думисарэн? Чи на вэла Вов пэ сыр-ботори?"

57. Англунэ рашая и фарисея дыне упхэнимо, соб свазэрэ, ко джянэл тев Вов исин, тэ долиджан пала Лэ, соб вонэ тэ мерэні Исусо.

Переклад
Миколи Бурлуцького
та Олени Марчук

Свэнто Бахтало Лав

"При читанні цієї євангельської оповіді мимоволі постає запитання: навіщо Господь повернув Свого приятеля до життя? Адже в подальшому він, як і інші люди, однаково приречений на смерть. Є багато спроб пояснити віфанійське диво. Та, мабуть, мають рацію ті, хто бачить у цій події намір Ісуса показати учням свою владу над життям і смертю. Воскрешення Лазара мало підготувати їх до пасхальної таємниці".

Олександр Мень, "Син людський", Львів, Монастир монахів студійського уставу, видавничий відділ "Свчадо", 1994, ст.129

Поради віз Рага Джадаріне катаре Рага

з 14 по 27 вересня

Овен - слід обережно ставитися до нових знайомих. Потреб час, щоб вирішити, кому з них можна відкрити таємниці. Матеріальне становище цілком залежить від вашої пунктуальності та порядку у ваших справах. Коммерційні подорожі будуть досить вдалими, тільки намагайтеся тепло вдягатися, щоб не застудитись у дорозі. Публічні виступи будуть приємні, але прибутку не принесуть.

Телець - якщо будівництво чи ремонт навколо вас триває - ви у своїй стихії. Така вже доля "земних" знаків - вони прагнуть міцно стояти на землі та прикрашати все навкруги. Але не забувайте про здоров'я, його має вистачити на життя. Бажаю дати перепочити ногам. Завдяки спілкуванню та дружнім стосункам, ви зможете вирішити багато серйозних проблем.

Близнята - дві людини живуть у вас всередині, тому вам завжди важко прийняти рішення. Та вашій винахідливості можна позаздрити, чим іноді і користуються ваші партнери. Домашнє господарство і ваша участь - можливо, найважливіше у найближчі два тижні. Від цього можуть значно поліпшитися родинні стосунки. Дуже не бажана зміна партнерів у особистому житті.

Рак - родина незабаром стане найбільшим вашим клопотом. Ви водночас будете психологом, нянькою, лікарем та спонсором для всіх. А от для себе раджу знайти час та походити по базару за новою до прохолодних осінніх днів. Це підмне вам настрій, а вашим родичим покаже, що ви теж потребуєте уваги. Проте до 21 вересня бажано утриматися від придбання цінного майна. Деякі проблеми можуть виникнути з суглобами.

Лев - життя на вулкані - це те, що наразі діється навколо вас. Та коли згодом усе затихне, ви знову зможете бути царем звірів. Молодші родичі вас приємно здивують. Серйозні домашні справи краще завершити до 26-27 вересня. А от що стосується прибутку, то вони можуть не залежати від витрачених вами зусиль. Бережіть здоров'я, тоді воно збереже вас.

Діва - тим, кого доля закине далеко від власної домівки, слід пошукувати про офіційні папери, ще раз їх перевірити. А хто нікуди й не гдіва, чекайте на звістку здалека. Здоров'я родичів значно поліпшиться, а от матеріальні збитки для вас можливі саме від спільних проектів з кимось із родичів. Дуже вдалими можуть бути покупки або продаж транспортного засобу. Бажаю вам придбати "Мерседес"! У особистому житті зміни на краще.

Терези - дрибниці, це важливо, та основна справа страждати не повинна. Завдяки вашим особистим контактам дехто з вашого оточення поліпшить своє життя, а іншого разу і вам хтось допоможе. Проте старшими родинними стосунками можуть трохи погіршитися, з'являйте терпіння, все минеться. На вас звертають увагу, будьте завжди у формі!

Скорпіон - необережні вислови можуть спричинити деякі непорозуміння у родині. Ваша головна справа на найближчі два тижні - заробити більше грошей. На що їх вистратити, ви вже знаєте. Віддавати борги інколи важливіше тому, хто взяв у борг. Коханка і людина відкриються вам з несподіваного боку. Та чи дійсно ви готові підтримати одне одного? Шкряні хвороби можуть тимчасово затримати ваше світле майбутнє.

Стрілець - що робити, коли нічого не ясно, без причини від вас ідуть партнери, змінюється прибуток? На ці питання вам знадобиться знайти відповідь своїми силами. Але згодом свіжий вітер подує і у ваш бік, і, всупереч усім прикормам, ви переможете. Вас кохає достойна людина, пишайтесь цим!

Козеріг - після недавньої подорожі виникли складні питання. Зміна партнерів, як це часто буває, стане несподівано. Нові справи розпочнуться, навіть якщо ви будете їх уникати. А от у особистому житті можливі неочікувані зміни на краще. Намагайтеся слідувати за харчуванням, підтримуйте добрий настрій, це важливо!

Водолій - настав час вашого триумфу! Саме наразі можна доставити зірки з неба, ви зможете! Якщо будете невизахити, випадково здасте собі невеличкого травматизму. Будьте обережні. Деякий час вам доведеться економити, та поперед у вас усе добре.

Риби - зустрін'я "казеними" людьми станеться за вашою ініціативою. Питання вирішиться не зразу, проте прибутково! Зверніть увагу на молодших членів родини, це спілкування буде приемним для вас усіх.

Серце - "слабке" місце у найближчі два тижні. Але творчий підіймуть вас забути про всі хвороби. Коханка людина чекає на відверту розмову. А, можливо, і на подарунок...

РОМАНІЯ

Газета Закарпатського ромського культурно-просвітнього товариства
Регістраційне свідоцтво серія КВ №5877 від 20.02.2002 р.

Газета виходить за підтримки Європейської комісії та Інституту Відкритого Суспільства (М.Будапешт)

Шеф-редактор Аладар АДАМ
Редактор Євгенія НАВРОЦЬКА

Редакція не завжди поділяє позицію авторів. За точність наведених фактів відповідає автор. Редакція зберігає за собою право виправляти помилки у спорочуваних матеріалах.
Повний або частковий передрук матеріалів дозволяється лише з посиланням на "Романія Я"

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ: 88000, м.Ужгород, вул.Дунаєвського, 18,
телефакс (03122) 61-39-56.
E-mail: ry@mail.uzhgorod.ua
http://www.romaniya.uz.ua

Віддруковано в Ужгородській місській друкарні, вул. Руська, 13.
Умови друку: арк. 2,5. Тираж 2500. Зам. № 12.12.

НА ДОПОМОГУ РОМСЬКИМ НЕДІЛЬНИМ ШКОЛАМ

ДІТИ В ГАЮ

Двоє дітей, брат і сестра, вирушили до школи. Їм треба було йти повз чудовий, тінистий гай. На дорозі було жарко й курно, а в гаю - прохолодно й весело.

- А знаєш що? - сказав брат сестрі. - До школи ми ще встигнемо. У школі тепер і душно, і нудно, а в гаю має бути дуже весело. Послухай, як співають там пташки; а білок, білок скільки стрибає по гілках! Чи не піти нам туди, сестро?

Сестрі сподобалася братова пропозиція. Діти ки-

нули азбуку в траву, взяли за руки й зникли поміж зеленими кущами, під кучерявими берізками. У гаю було весело й гоминок. Пташки перепурхували, співали й кричали; білки стрибають по гілках; комахи метушились в траві.

Насамперед діти побачили золотого жука.

- Пограйся-но з нами, - сказали діти жукові.

- Я б з радістю, - відповів жук, - та в мене часу немає: я повинен добути собі чогось на обід.

- Пограйся з нами, - сказали діти волохатій бджолі.

- Ніколи мені гратися з вами, - відповіла бджілка, - мені треба збирати мед.

- А ти не пограєшся з нами? - спитали діти в мурашки.

Та мурашки не було коли їх слухати: вона тягла соломинку, втричі більшу за себе, й поспішала будувати своє хитромудре житло.

Діти звернулися були до білки, пропонували їй теж погратися з ними, але білка махнула пухнастим хвостом і відповіла, що вона повинна запастися горіхами на зиму. Голуб сказав: "Будую гніздо для своїх маленьких діток". Сиренійкий зайчик біг до струмка вмитися. Біла квітка суніць також не мала часу бавитися з дітьми: вона користалася чудовою погодою й спішала приготувати вчасно свою соковиту, смачну ягоду.

Дітям стало нудно, - всі заклопотані своїми справами, і ніхто не хоче бавитися з ними. Вони побигли до струмка. Журкочучи по камінню, перебігав струмок через гай.

- Тобі-то вже, напевне, нічого робити, - сказали йому діти. - Ну ж бо, пограйся з нами.

- Як! Мені нема чого робити? - прожуркотів струмок сердито. - Ледацюги ви! Погляньте на мене: я працюю і вдень, і вночі і не маю ані хвилини спокою. Хіба не я напуваю людей і тварин? Хто ж, як не я, пере сорочки, обертає колеса в млині, носить човни і гасить пожежі? О, в мене стільки роботи, що голова обертом йде, - додав струмок і захопився журкотити по камінню.

Дітям стало ще нудніше, й вони подумали, що їм краще було б піти спершу до школи, а потім уже, йдучи зі школи, зайти в гай. Але саме в цей час хлопчик помітив на зеленій гілці малюсіньку гарну вільшанку. Вона сиділа, здавалося, дуже спокійна і насвистувала првеселу пісеньку.

- Гей ти, веселий співуню! - гукнув до вільшанки хлопчик. - Тобі-то вже, здається, нічого робити: пограйся з нами.

- Як? - просвістала ображена вільшанка. - Мені нема чого робити? А хіба я цілий день не ловила мушок, щоб нагодувати моїх малюків! Я так утомилася, що не могу підняти крил; та й тепер присипляю пісенькою моїх любих діток. А ви що робили сьогодні, маленькі ледарі? До школи не пішли, нічого не вивчили, бігаєте в гаю, та ще й заважаєте іншим діло робити. Ідьте-но краще туди, куди вас послали, і пам'ятайте, що тільки тому приємно відпочити й погратися, хто попрацював і зробив усе, що повинен був зробити.

Дітям стало соромно; вони пішли до школи і, хоч прийшли пізно, але вчилися старанно.

ЧГВОРА АНДО ВЕШ

Дуй чгвора, пргала ай пгень, джанас анде школа. Ленге тробуєт те джан те накген андо шукар, ушаліноско веси. По дром сас пгабаріне куркеско дівес, ай андо веш - шудріне міштине сас.

- Ай джанес со? - пгелен о пргала ла пгянке. - Ке школа аменде сі врама. Анде школа аканак пгабаріне, ай намішто, ай андо веш зоралес мішто. Шун, сар пгявен е чиркля; ай мовкуша, мовкуша бут ху-тенде пре копача! Со те гейлемас аменге кготе, пгене?

Ла пгянке чалілас (предзек) ле пргалескі пропозиція. Е чгвора шуде е азбуки анде чар, - лине пен вастендар ай гарудле .андо зелене бар, тела крейцуне берези. Андо веш сас асапе ай кгеліпе. Чиркля гуранас, пгявенас ай цїпінас; мовкуша хутенас пре копачи; е цїнаса малавенас пен анде чар.

Англунес е чгвора дикгле сом'накуне бугаріке (жучка).

- Кгел аменца, - пгелен е чгвора ле бугаріске.

- Ме бара лошаса, - пгелен о бугарік, - ке манде врама най ме мусай манге варесаво хабен те родав.

- Кгел аменца, пгелен е чгвора ла бабасла бірувляке.

- Манде най врама те кгелав туменца, - пгелен е бірувлі.

- Ме тробуй те кїдав о адвін.

- Ай ту кгелеса аменца? - пгучен е чгвора кгар-таро кірмо.

Ай о кірмо чи шунелас лен: вов цїрделас о сулум, трївал май баро сар вов сас, ай сїдярлас те керел пексєро кгероро.

Е чгвора болде пес ко мовкушо, пгеленас леске кгел аменца, ай о мовкушо маладас фері ла шукара повраса ай пгелен, со лес най врама вов тробуй те кїдел песке пендєха про івенд. Галамбо пгелен: "Ме керав кгероро міїре цїкне чгваренге". Ай о шошой нашел ко паї те тровел (морел) пес. Парни луладї сар е мурї ві ла нас врама те кгелел пес ле чгваренца.

- Ле чгваренге намішто, - саворе бувті керен, ай конїк чи камел ленца те кгелел. Вон гейле ай о паї.

О паї фуліяс пре бара ай фуліяс андо веш.

- Туке аба, фایма, най со те керес, - пгелен е паєске е чгвора. Кгел тут амеца.

- Сар! Манге най со те керав? - фуліяс о паї холяса.

- Туме луштавне сан! Дикген пре манде: ме бувті керав ві ратї ві дівесе ман най врама чи пача.

Туме чи дикген со ме піярвал ле манушен ай ле алатен? Кон, сар на ме, кон е роти ле малмоске болдел, ай кон е яг мударел? Ке манде бут бувті, со о шейро болдел пес.

Ле чгваренге сас інке май чорес, вон пїдінас, со ленге май федер те джан анде школа, ай пала кодо, те джан андо веш. Анде коди врама о чгваро дикглен про зелєно копачи цїкнєора шукара чиркільора. Вой бешелас песке про копачи, ай пгявєлас песке гільори.

- Гей ту, пгляророк! Цїпісардя ла чиркільораке о чгваро. Туке аба най соте керес, кгел тут амеца.

- Сар? - цїпісардя ай холяїяс е чиркільори.

- Манге со най соте керав? Ай ме саворо дівес хуїлав ле цїцарен, гой те дав те хан міїре чгварен!

Ме каде кїпілем со наштик ваздав міїре пгака; у меїра пгяса сєвлярав міїре драге чгварен. Ай туме ададїве со керенас? Анде школа чи гейлан, канчи чи сїклїан, фері нашан андо веш, ай інке гамін туме анде каверенге бувті. Джан май федер кготе, кай тумен бїгалде, ай серен, со фері кодолєнге мішто те пгїгенїн, ай кгелєна пен, саве е бувті пексєрі керде.

Ле чгваренге керділас ладжаво, вон гейле анде школа, ай сїкльонас мішто.

Переклад Аладара Адама

